

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 vtrum voluntas possit esse subiectum virtutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

beat. suū perficere in potentia. A. & actu eius adiuu opus illud male consummatur a potentia. B. oportet. ergo, si virtus illa debet illud opus bonum sic redere, vt non relinquatur quod fiat malus, quod sit in potentia consummatura operis, vt in subiecto. Secundum autem pro minore, qd vires interiores apprehensiuas dupliciter sumuntur. Primo secundum naturam, & sic a natura & non a virtute, nec habent determinatur. Alio modo vt subiecti rationis, & sic ordinantur ad intellectus perfectionem propter quod ipsi habitus qui sunt in his partibus, sunt preparatorii ad intellectus actum, & non sunt perfectissimi eorum ad proprios actus secundum se: & ideo in littera dicitur, quod cognitio veri ad quam ordinatur omnis virtus bonum cognitionis faciens, consummatur intellectu tantum: & propterea in his virtutibus nulla est virtus.

etiam in vi memoratiua pot esse aliqua virtus & eade rone in alijs interioribus apprehensiuis virtutibus. SED CONTRA est, quod omnes virtutes vel sunt intellectuales, vel morales, vt dicitur in 2. Ethic. * morales autem virtutes omnes sunt in parte appetitiua: intellectuales autem in intellectu, vel ratione, sicut patet in 6. Ethic. * nulla ergo virtus est in virtibus sensitiuis apprehensiuis interioribus. RESPON. Dicendum, qd in virtibus sensitiuis apprehensiuis interioribus ponuntur aliqui habitus: qd patet ex hoc qd recipiunt, qd Philosophus dicit in lib. de memoria, * qd i memoratio vni post aliam, operatur consuetudo, quae est quali quaedam natura. nihil a ut est aliud habitus consuetudinalis qd habitudo acquisita per consuetudinem, quae est in modu naturae. Vnde de virtute dicit Tullius in littera Rhet. * qd est habitus in modu naturae rone consentaneus. In homine tñ id qd ex consuetudine acquiritur in memoria, & in alijs virtutibus sensitiuis apprehensiuis, nō est habitus per se, sed ad aliquid annexum habitibus intellectiue partis, vt supra dictum est. * sed tñ si qui sunt habitus in talibus virtutibus, virtutes tñ nō possunt virtus enim est habitus perfectus, quo nō cōtingit nisi bonum operari, vñ oportet, qd virtus sit in illa potentia, qd est consummatura boni operis: cognitio autem veri nō consummatur in virtutibus sensitiuis apprehensiuis, sed hmoi vires sunt quasi preparatoriæ ad cognitionem intellectiuā: & ideo in hmoi virtutibus nō sunt virtutes, quibus cognoscitur verū, sed magis in intellectu, vel rone.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod appetitus sensitiuis se habet ad voluntatem quae est appetitus rationis, sicut motus ab eo. & ideo opus appetitiuae virtutis consummatur in appetitu sensitiuo: & propter hoc appetitus sensitiuus est subiectu virtutis, virtutes autem sensitiuae apprehensiuas magis se habent vt mouentes respectu intellectus, eo qd phatasmata se habent ad animam intellectiuā, sicut colores ad visū, vt dicitur in 3. de anima. * & ideo opus cognitionis in intellectu terminatur: & propter hoc virtutes cognoscitiuae sunt in ipso intellectu, vel rone, & propter hoc patet solutio ad secundū. AD TERTIVM dicendum, quod memoria non ponitur pars prudentiae, sicut species est pars generis, quasi ipsa memoria sit quaedam virtus per se: sed quia vnum eorum quae requiruntur ad prudentiam, est bonitas memoriae, vt sic quodammodo se habeat per modum partis integralis.

ARTICVLVS VI. Vtrum voluntas possit esse subiectum virtutis. AD SEXTVM sic proceditur. Vñ, qd voluntas non sit subiectum aliquius virtutis. Ad id enim quod conuenit potētiae ex ipsa ratione potētiae, nō requiritur ali-

quis habitus: sed de ipsa rone voluntatis cū sit in ratione sicut Philosophus in 3. de anima, * est qd tendat in id quod est bonum secundum rationem, & ad quod ordinatur omnis virtus: quia vnumquodque naturaliter appetit proprium bonum. virtus enim est habitus per modum naturae consentaneus rone, vt Tullius dicit in sua Rhet. ¶ ergo voluntas non est subiectum virtutis. ¶ 2 Præ. Omnis virtus autem est intellectualis, aut moralis, vt dicitur in 1. & 2. Ethic. * sed virtus intellectualis est sicut in subiecto in intellectu, & rone, non autem in voluntate: virtus autem moralis est sicut in subiecto in irascibili & concupiscibili, quae sunt irrationales per participationem. ergo nulla virtus est in voluntate sicut in subiecto. ¶ 3 Præ. Omnes actus humani, ad quos virtutes ordinantur, sunt voluntarij. si igitur respectu aliquorum humanorum actuum sit aliqua virtus in voluntate, pari rone respectu omnium actuum humanorum erit virtus in voluntate, aut ergo in nulla alia potentia erit aliqua virtus, aut ad eundem actum ordinabuntur duae virtutes: quod videtur inconueniens. voluntas ergo non potest esse subiectum virtutis.

SED CONTRA est, qd maior perfectio requiritur in mouente, qd in moto: sed voluntas mouet irascibile & concupiscibile. multo ergo magis debet esse virtus in voluntate, qd in irascibili & concupiscibili.

RESPON. Dicendum, qd cum per habitum perficiatur potentia ad agendum, ibi indiget potentia habitu perficiente ad bene agendum, qd quidem habitus est virtus, ubi ad hoc nō sufficit propria ratio potētiae, ois autem potētiae propria ratio attenditur in ordine ad obiectū. vnde cū, sicut dictū est, obiectum voluntatis sit bonū ronis voluntati proportionatum, quantum ad hoc nō indiget voluntas uirtute perficiente: sed siquid bonum immineat homini uolendū, qd excedat proportionē uolentis siue quantum ad totā speciem humanā, sicut bonū diuinū, qd transcendit limites humanae naturae, siue quantum ad indiuiduū, sicut bonū proximi, ubi uoluntas indiget uirtute. Et ideo hmoi uirtutes, quae ordinant affectum hois in Deum, uel in proximum, sunt in uoluntate sicut in subiecto, ut charitas, iustitia, & huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ratio illa habet locum de uirtute, quae ordinat ad bonum proprium ipsius uolentis, sicut temperantia

proximi: & aliqua nō, scilicet respectu boni proprii, dubium occurrit ex Scoto in tertio sententiarum, distin. 33. contra secundam partem. putat enim quod temperantia & fortitudo in uoluntate sunt, & ibi proprie virtutes: in concupiscibili autem & irascibili nō sunt propriae virtutes: sed de hoc quantum ad concupiscibilem & irascibilem spectat, tractauimus. vnde relinquatur quantum ad uoluntatem distingere rationes & conclusiones. ¶ Est igitur dubium circa rationem allatam in littera, ad probandum quod in uoluntate non sit aliqua virtus ad proprium uolentis bonum. Primo, quia falsum videtur, quod uoluntas ex propria ratione sit sufficienter determinata ad bonum rationis proprium uolentis: quia si sic esset, uoluntas ut in pluribus, saltem eligeret tale bonum rationis: & rursus prompte, faciliter, & delectabiliter tale bonum eligeret: & rursus ad tale bonum eligendum recte eodem modo determinata esset: haec sunt falsa, ergo. Sequela probatur: quia determinatio naturae excludens habitum, supplet quicquid daret habitus in subiecto apto nato: & tanto melius, quanto habitus imitatur naturam: & non e conuerio, falsitas autem consequentis experientia probatur: nā in nobis ipsis haec experimur. Et ratione confirmatur: quia si uoluntas esset ex propria ratione determinata ad tale bonum, non opus esset continentiae habitus in uoluntate. Si enim uoluntas ex se magis, aut aequè determinata esset ad bonum tale, acsi haberet habitum uirtutis, & habendo habitum uirtutis, puta temperantiae, non egeret continentia, ergo inclinata ex propria ratione non egeret continentia: sed per te egeret continentia. ergo uoluntas non

est

Lib. 5. de anima, text. 42. tom. 2. Lib. 2. de inuentionibus fol. 4. ante suam lib. Lib. 2. Ethic. cap. 1. tom. 5. Lib. 2. cap. 1. tom. 5. P 2 est

libilis & partes brutis mem, ut & hoc ana. aro ho- utis, sit tū motiendū se qui- tectio- uter rō- ralis. ne reg- libilis ma ab- in est ab- * quod est, sicut oris re- ore non & con- sed ha- in rōm t, qd rō- quibus oportet, rutes, ne duo em mo- per. Quod circa pal- sitione s mora- uidentia. q. quibus a rra- uiam. ustem 16. e Nouit- ionē, qua- ore artic- rimūm, q- pugnati- is habitus q- subie- lit abet. illa, qua- imatur o- ad quod m ponit- Et repu- andatur h- nō d uirt- opus sum- non cōm- uirtute- um per- m ce, uirt- iter dicit- nim statim dō si opus i quod po- s, fit ope- am a po- & uirt- ur in po- nantur. s illa in- beat.

Super Questionis 16. Articulus sextus. In articulo sexti eiusdem 16. q. in quo concluditur, qd uoluntas in uoluntate est aliqua virtus, scilicet respectu boni diuini &

nisi in subiecto ap-
nato, scilicet determi-
nato.
Ad quartum iam pa-
ter responso, quod
nuper conuersus, qua-
tum est ex parte uolun-
tatis secundum se
prompte, facilliter eli-
geret bonum in pas-
sionibus: simpliciter
autem ipse nolens, dif-
ficile eligit propter
habitus priores dere-
lictos. Nam enim di-
ctum est, quod d' ineli-
natio hanc uoluntatis
intrinseca assimilatur
habitu inuiso, quem
experimur non au-
ferre a nobis difficul-
tatem bene operan-
di: quamvis quantum
est ex parte ipsius, &
prompte, facilliter, &
delectabiliter deo ope-
rari.

AD TERTIUM dicendum, qd
quedam uirtutes ordinantur ad
bonū passionis moderate, quod
est proprium huius, uel illius ho-
minis: & in talibus non est neces-
sarium, qd sit aliqua uirtus in uolun-
tate, cum ad hoc sufficiat natu-
ra potentie, ut dictū est. * sed hoc
solum necessarium est in illis uir-
tutibus, quæ ordinantur ad aliqd
bonum extrinsecum.

QVAESTIO LVII.

De distinctione uirtutum intellectu-
alium, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum
est de distinctione uirtutu-
um. Et primo, quantum ad
uirtutes intellectuales. Se-
cundo, quantum ad morales. Ter-
tio, quantum ad theologicas.

CIRCA primum queruntur sex.
¶ Primo, Vtrum habitus intelle-
ctuales speculatiui sint uirtutes.
¶ Secundo, Vtrum sint tres, scilicet sa-
pientia, scientia & intellectus.
¶ Tertio, Vtrum habitus intelle-
ctuales, qui est ars, sit uirtus.
¶ Quarto, Vtrum prudentia sit uir-
tus distincta ab arte.
¶ Quinto, Vtrum prudentia sit uir-
tus necessaria homini.
¶ Sexto, Vtrum enbulia, synesis,
& gnome sint uirtutes adiunctæ
prudentiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus intellectuales speculatiui sint uirtutes.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd habitus
intellectuales speculatiui non sint uirtutes.
Virtus enim est habitus operatiuus, ut supra dictum
est: sed habitus speculatiui non sunt operatiui, di-
stinguitur. n. speculatiuum a practico, i. operatiuo. er-
go habitus intellectuales speculatiui nō sūt uirtutes.
¶ 2. Prat. Virtus est eorum p quæ sit homo felix, siue
beatus, eo qd felicitas est uirtutis præmium, ut dicitur
in 1. Ethic. * sed habitus intellectuales non conside-
rant actus humanos, aut alia bona humana, per quæ
homo beatitudinem adipiscitur, sed magis res natu-
rales & diuinas, ergo huiusmodi habitus uirtutes di-
ci non possunt.
¶ 3. Prat. Scientia est habitus speculatiuus: sed sciētia,
& uirtus distinguuntur sicut diuersa genera nō sub-
alternatiua posita, ut patet per Philoso. in 4. Top. * er-
go habitus speculatiui non sunt uirtutes.

SED CONTRA. Soli habitus speculatiui conside-
rant necessaria, quæ impossibile est aliter se habere:
sed Philosoph. ponit in 6. Ethic. * quasdam uirtutes
intellectuales in parte animæ, quæ considerat neces-
saria, quæ non possunt aliter se habere. ergo habitus
intellectuales speculatiui sunt uirtutes.

RESPON. Dicendum, qd cum omnis uirtus dicat
in ordine ad bonum, sicut supra dictum est: * duplici
ratione aliquis habitus dicitur uirtus, ut supra di-
ctum est. * Vno modo, quia facit facultatē bene ope-

randi; alio modo quia cum facultate facit etiam u-
sum bonum: & hoc sicut supra dictum est, pertinet
solum ad illos habitus, qui respiciunt partem appeti-
tiuam, eo qd uis appetitiua anime est quæ facit uti
omnibus potentiis & habitibus. Cum igitur habitus
intellectuales speculatiui non perficiant partem appeti-
tiuam, nec aliquo modo ipsam respiciant, sed so-
lam intellectiuam, possunt quidem dici uirtutes, in-
quantum faciunt facultatem bonæ operationis, quæ
est consideratio ueri: hoc enim est bonum opus intel-
lectus, non tamen dicuntur uirtutes secundo mo-
do, quasi facientes bene uti potentia, seu habitu. Ex
hoc enim quod aliquis habet habitum scientiæ specu-
latiue, non inclinatur ad utendum, sed fit potens
speculari uerum in his, quorum habet scientiam, sed
quod utatur scientia habita, hoc est mouente uolun-
tate. Et ideo uirtus, quæ perficit uoluntatem, ut cha-
ritas uel iustitia, facit et bene uti huiusmodi specula-
tiuis habitibus: & secundum hoc et in actibus ho-
rum habituum potest esse meritum, si ex charitate
fiant, sicut Greg. dicit in 6. Moral. * quod contempla-
tiua est maioris meriti, quam actiua.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod duplex est o-
pus, exterius & interius practicum ergo uel opera-
tiuum, quod diuiditur contra speculatiuum, sumit
ab opere exteriori, ad quod non habet ordinem ha-
bitus speculatiuus; sed tamen habet ordinem ad inte-
rius opus intellectus, quod est speculatiuum uerum, & se-
cundum hoc est habitus operatiuus.

AD SECVDVM Dicendum, quod uirtus est ali-
quorum dupliciter. Vno modo sicut obiectorum,
& sic huiusmodi uirtutes speculatiue nō sunt corū,
per quæ homo fit beatus, nisi forte secundum quod
ly, per, dicit causam efficientem, uel obiectum com-
pletæ beatitudinis, quod est Deus, quod est summū
speculabile. Alio modo dicitur esse uirtus aliquorum sicut
actuum, & hoc modo uirtutes intellectuales sunt eorū
p qd hō fit beatus, tum quia actus harū uirtutum pos-
sunt esse meritorii, sicut dictum est: * tū et quia sunt
quædam inchoatio perfectæ beatitudinis. quæ in cō-
templatione ueri consistit, sicut supra dictum est. †

AD TERTIUM Dicendum, qd scientia diuiditur con-
tra uirtutem secundo modo dictam, quæ pertinet
ad uim appetitiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum tres habitus intelle-
ctuales speculatiui, scilicet, sapien-
tia, scientia, & intellectus.

AD SECVDVM sic procedi-
tur. Videtur, qd inconueniē-
ter distinguuntur tres uirtu-
tes intellectuales speculatiue, scilicet sa-
pientia, scientia, & intellectus. Spe-
cies. n. non debet condiuidi geni-
ris; sed sapientia est qdā scientia, ut
dicitur in 6. Ethic. * ergo sapientia
non dēt condiuidi scientiæ in nu-
mero uirtutum intellectualium.

¶ 2. Prat. In distinctione potentia-
rum, habituum, & actuum, qd atē
ditur secundum obiecta, attendit
principaliter distinctio, quæ est se-
cundum rationem formalem ob-
iectorum, ut ex supradictis patet †
non ergo diuersi habitus debent
distingui secundum materiale
Prima secundæ S. Thomæ

q. 56. ar. 3.

D. 1185.

c. 58. post me.
& c. 26.

In corp. art.

q. 3. ar. 8.

Super Quest. quin-
quagesima articuli
secundum.

Ius. q. 68. art.
7. cor. & 2. 2.
q. 4. ar. 8. co.
& q. 47. ar. 5.
co. & princ.
pl. ar. 2. cor.
& 2. cont. ca.
44. n. 8. uir.
q. 1. ar. 12. co.
& ar. 13. cor.
lib. 6. eth. 6.
7. 10. 5.

q. 53. ar. 2.

P 3 prin-